

BI ELLER HVEPS?

Lær at kende forskel

Danmarks Biavlerforening får hvert år mange henvendelser om gener af bier. Vi konstaterer næsten hver gang, at det drejer sig om forveksling af bier og bl.a. hvepse, humlebier og svirrefluer. Vi har derfor valgt at udarbejde dette lille hæfte, som beskriver ligheder og forskelle mellem bier, hvepse, humlebier, svirrefluer og et par arter af enlige bier.

Hæftet er tænkt som en håndsrækning til de biavlere, der har brug for at berolige og oplyse naboer og venner i forbindelse med deres bihold. Samtidig sætter hæftet fokus på andre bestøvende insekter, der ligesom honningbierne fortjener opmærksomhed for deres vigtige bestøvning.

Honningbi

Størrelse ca. 18-21 mm

Behåret, gul/brun

Humlebi

Størrelse ca. 15-20 mm

Buttet; meget behåret

Mange farvevarianter

Hveps

Størrelse 12-19 mm

Sort-gule tegninger

Hvepsetalje

Svirreflue

Størrelse 6 - 16 mm

Meget varieret udseende

INSEKTSTIK

Alle reagerer mere eller mindre på insektstik.

Straks-reaktionen kommer i løbet af få minutter eller helt op til fire timer efter stikket. Den viser sig som kløe, hævelse, mild feber, kvalme, hud-rødmen, træthed og smerter. Nogle reagerer, som om de har nældefeber over hele kroppen.

Lider du af en allergisk overfølsomhed overfor insektstik, vil du føle dig utilpas, få problemer med vejrtrækningen, prikken for øjnene, diarré eller opkastning og besvimelse. I særligt grelle tilfælde kan du miste bevidstheden.

Den alvorligste straksreaktion kaldes et allergisk chok (anafylaksi). Den kræver hurtig akut behandling først med adrenalin inden for få minutter, og derefter hospitalsindlæggelse. **Hvis der er tegn på et allergisk chok efter et stik ring altid 112.** I Danmark dør der hvert år 1-2 mennesker efter ubehandlede insektstik.

En forsinket reaktion kan komme helt op til en uge efter et stik, hvor symptomerne er feber, ledsmerter og træthed.

Behandling af stik

På apoteket kan købes forskellige midler til behandling af insektstik. Spørg på apoteket. Hvis du reagerer meget kraftigt på stik, er det en god idé at have et beredskab i bilen/hjemmet. Det skal du anskaffe dig efter aftale med din læge.

Husråd

- Sug giften ud med munden ved hvepse- og humlebistik.
- Ved bistik: skrab biens brod væk med en negl eller kniv.
- Anbring et stykke spytvædet sukker på stikket under et stykke plaster.
- Kom et tyndt lag honning på stikket.
- Læg et koldt omslag på stikket.
- Gnid et overskåret løg på stikket.
- Vask stikket med eddike eller salmiakspiritus.

Honningbiens brod er forsynet med modhager, hvilket betyder, at når bien stikker et menneske, bliver brodden siddende i huden. I forbindelse med brodden sidder en giftsæk, som pumper gift ud. Når man skal fjerne brodden efter et stik, er det vigtigt, at man skraber brodden væk - ellers får man presset al giften ud af giftsækken. Er man blevet stukket og sidder der ingen brod tilbage, så kan man udelukke honningbien som synderen. Foto Jan Sæther.

HONNINGBIEN

I Danmark lever alle honningbier i stader hos landets biavlere. Honningbien kan være gul eller brun. Den er behåret og er meget fredelig, når den ikke føler sig truet ved stedet eller bliver klemt.

Dronningen

Biernes samfund er flerårige og styres af en dronning. Hun lægger befrugtede æg, der alle bliver til arbejderbier, og ubefrugtede æg, der bliver til droner - altså hanner. Dronningen kan lægge op til 2.000 æg pr. dag i op til ca. 5 år.

Når boet ønsker at skifte dronning, laver bifamilien en ny dronning. Den gamle dronning samler så ca. halvdelen af bifamilien og sværmer væk for at grundlægge et nyt bo. Man skal ikke være bange for en bisværme, da bierne ikke er aggressive.

Hvis man ser en bisværme, kan man gå ind på www.biavl.dk, hvor der er en liste over biavlere, der henter bisværme. De allerfleste fjerner bisværme helt uden beregning.

En bisværme har slået sig ned på en gren.

Foto Colourbox

Føden

Bierne og deres larver lever af den indsamlede honning samt pollen. Biavleren kan høste ca. 1/8 af den honning, bierne indsamler, så det siger sig selv, at der er tale om særdeles effektive og travle dyr. Biernes bestøvning af planterne er af uoverskuelig økonomisk og økologisk betydning for vort miljø.

Boet

Bierne udvider hele tiden deres bo ved at danne nye vokstavler. Alle arbejderbier har en periode i deres livscyklus, hvor de "sveder" voks, som formes til de kendte sekskantede celler. I nogle af cellerne lægges æg og i andre samles honning til vinterforråd. Denne honning "stjæler" vi og fodrer i stedet bierne med et sukkerholdigt foder, så bierne har noget at leve af om vinteren. I andre celler fyldes pollen fra planterne, der bruges til at fodre larverne med. Når der er størst aktivitet, kan der være op til 50.000 bier i et stade.

Bierne overvintrer i boet. De holder varmen ved at sætte sig tæt sammen i en klynge. De skiftes til at komme ind på fodertavlen for at tage føde til sig. De bier, der kommer til verden om efteråret har en stor bagkrop, hvor de kan opbevare deres ekskrementer. Når temperaturen i foråret stiger til 8-10 grader og forårssolen skinner, flyver de en tur på "toiletet".

Bistik

Bien stikker kun, hvis den føler sig truet i nærheden af stedet, eller hvis den bliver klemt. Biens brod er forsynet med modhager og en giftsæk, som rykkes ud af bagkroppen, når den har stukket. Bien dør efter dette angreb. Det er vigtigt hurtigt at fjerne brodden, hvilket bedst gøres ved at skrabe enten med en negl eller en kniv. Huden bliver rød, klør og hæver op. Denne virkning kan holde sig i flere dage.

HVEPSE

I Danmark har vi syv forskellige arter af gedehamse, som i daglig tale kaldes hveps.

Vi vil her beskæftige os med den almindelige gedehams, *Vespa vulgaris*, da det oftest er den, der forveksles med bier. Den er ca. 10-19 mm stor, den er sort med gule farver. Når den er i hvilestilling, folder den vingerne ned langs kroppen. Vi kender den alle fra kaffebordet i haven, hvor den sværmer rundt om de søde sager.

Dronningen

Hvepsens samfund er etårigt, og grundlægges hvert forår af en overvintret dronning. Hun lægger æg og opfoster selv det første kuld af hvepse, som er gølge hunner. Senere på sommeren kommer også hanner og kønnede hunner til.

Boet

Dronningen laver et bo ved at tygge træ, som formes til en lille kube, der vender åbningen nedad. Inde i kuben er der sekskantede celler med tynde cellevægge. Boet udbygges ved, at der tilføjes vandrette etager under

Foto Colourbox

hinanden. Et veludbygget bo kan nemt nå et antal på omkring 5.000 individer.

Føden

Larverne lever af dyrisk føde og andre insekter, som er blevet tygget af arbejderne. Hvepsen er således en vigtig faktor i bekæmpelsen af bladlus, sommerfuglelarver, stuefluer, stikmyg og andre insekter. I den periode, hvor boet er under opbygning, mærker vi stort set ikke noget til, at vi i vores nærhed har et hvepsebo. Når æglægningen hen på sommeren går i stå, bringer hvepsenes hang til søde sager dem i karambolage med mennesket. Hvepsen generer os, når vi samler frugt, nyder en læskedrik eller spiser søde sager i haven. Vi kan konstatere, at ret mange mennesker stifter bekendtskab med deres ubehagelige stik i denne periode.

Bekæmpelse

Det er en overvejelse værd, om man skal fjerne et hvepsebo, da hvepsen er en vigtig biologisk faktor i skadedyrbekæmpelsen. Hvis boet er placeret tæt på beboelse og børn, er det altid en god idé at fjerne det. Ring til en biavler, så fjerner vedkommende boet evt. mod betaling.

Opsæt hvepsefangere strategiske steder i nærmiljøet. Sprøjt gift eller pudder i boets indgang efter mørkets frembrud.

Hvepsestik

Hvepsens brod er glat, så den kan trække den ud og stikke flere gange. Hvepsens gift er i familie med slangegift og stikker er meget smertefuldt. Huden bliver rød, hæver, klør og bliver øm. I de fleste tilfælde forsvinder generne dog i løbet af nogle timer.

Foto Colourbox

HUMLEBIER

I Danmark har vi 29 forskellige arter af humlebie og snyltehumler. Det er kraftige, buttede og meget behårede bier, der findes i mange farvevarianter. De kan være gule, orange, sorte og hvidlige. Farverne gør, at de ofte forveksles med bier på trods af størrelsesforskellen. Humlebien har en speciel måde at flyve på. Den bevæger vingerne i ottetalskurver og slår ca. 200 gange i sekundet, så vingerne virker nærmest som en propel. Humlebien er i stand til at bære sin egen vægt i nektar og pollen.

Dronningen

Dronningen har overvintret og kommer frem i det tidlige forår for at grundlægge en ny familie. Hun søger - alt efter art - efter et forladt musehul, en forladt fuglekasse eller et hulrum i en mur. Her anlægger hun et bo, hvor hun starter med at fylde en "kurv" med pollen. Hun lægger derefter 10-15 æg, som klækkes til larver. Hun fodrer disse til de forpupper sig i en kokon af silke, som de selv spinder. Når forvandlingen til humlebi er færdig, bider de sig gennem kokonen. Det er arbejdere, der ikke er i stand til at formere sig.

Boet

Humlebien laver ikke celler som bierne og hvepsene, men opfoster larverne i et fælles rum - en slags børneværelse. Dronningen sørger for, at der er en konstant temperatur i boet. Hun biståes efterhånden som der kommer flere humlebie i boet med hjælp til pasning af æg og larver. Sidst på sæsonen lægger hun æg, der bliver til nye dronninger og droner. Når sommeren går på hæld dør den gamle dronning.

Foto Colourbox

Foto Rolf Tulstrup Theuerkauf

Føden

Humlebien er et udpræget nyttedyr. Den lever af nektar og pollen, og er således en vigtig faktor i bestøvningen af blomster og frugter. Nogle gartnerier importerer hvert år humlebie til bestøvning i væksthuse.

Bekæmpelse

Da humlebien er et udpræget nyttedyr, bør man ikke bekæmpe den, med mindre det er stærkt generende at have et bo i nærmiljøet. Såfremt det er nødvendigt, er den bedste metode, at udlægge insektpudder omkring indflyvningen til boet.

Humlebistik

Humlebien kan stikke. Dens brod er glat, så den kan stikke flere gange ligesom hvepsen. Det gør meget ondt at blive stukket, og det føles brændende varmt. Men husk: Humlebien er ekstremt fredelig.

ENLIGE BIER

Disse bier, der omfatter mange arter, lever ikke som de foran beskrevne i sociale samfund, men solitært – altså alene. Her skal blot beskrives jordbien og murbien, da disse to har stor lighed med honningbien og ofte forveksles med denne.

JORDBI

Jordbien overvintrer i jorden som puppe og kommer frem, når det bliver forår. I det tidlige forår ser man ofte hanner specielt langs hække og lignende på jagt efter hunner, som de parrer sig med.

Boet

Hunnerne graver derefter en gang i jorden, hvor de laver små sidegange, som bruges til at yngle i. Man kan rundt om indflyvningshullet se en kegleformet jordvold af den opgravede jord. I pelsen indsamler hunnen en stor mængde pollen, som den kitter sammen med nektar. Dette fyldes i gangene, hvori den lægger sine æg. Når gangen er fuld, forsegles den, og hun går i gang med at anlægge en ny sidegang. Æggene udvikler sig til larver, som lever af den indsamlede pollenkugle, hvorefter de forpupper sig og genopstår som nye bier næste forår.

Føden

Bierne lever af pollen og nektar. Den har en vis værdi som bestøver i det tidlige forår.

Bekæmpelse

Da jordbien er ganske uskadelig og tilmed et nyttedyr, bør den ikke bekæmpes. Hvis man er i den situation, at det er nødvendigt, kan man drysse insektpudder i indflyvningshullet.

Stik

Jordbien har en meget svag brod, og stikker ikke mennesker.

Jordbi. Foto Aiwok

Murbi. Foto Michael Becker

MURBIER

Murbierne danner ikke samfund, men optræder enkeltvis og lever ofte i kolonier inden for samme område. Dens naturlige levested er kalk- og lerskrænter, men de bygger ofte rede i ældre byggeri. Murbien overvintrer som larve i sin celle.

Boet

Murbien gnaver en 10–12 cm lang vandret gang næsten lige så tyk som en blyant. I bunden af gangen anlægges en celle, som fores med et papiragtigt stof. I cellen kommes en blanding af honning og pollen. Herefter lægger bieren et æg, og lukker cellen med et låg. Den laver nu mellem to og otte celler efter hinanden i gangen.

Larven lever af den madpakke, den har fået med i cellen, og overvintrer som larve. I foråret forpupper den sig, og kommer frem som murbi i juli måned, hvor den går i gang med at grundlægge næste generation.

Føden

Murbien lever af nektar og pollen, men den spiller ikke den store rolle i forhold til bestøvning af afgrøder.

Bekæmpelse

Murbiernes gange kan lave skader på murværk, da væde og frost så får adgang mellem murstenene. I nybyggeri anvendes en mørtelblanding, der er så stærk, at murbieren ikke er i stand til at gennembryde den. Hvis man har et angreb, skal gamle fuger kradses ud, for at fjerne larver, og der skal så anvendes en kraftig mørtelblanding. Selve indflyvningshullet kan pudres med insektgift.

Stik

Murbien kan stikke, men den skal provokeres for at gøre det.

SVIRREFLUER

Foto Colourbox

Svirrefluen adskiller sig markant fra bier og hvepse, skønt de ofte forveksles med disse. Der findes over 200 forskellige arter. De benytter sig af at antage farver og form som specielt hvepse, for på den måde at afskrække fjenderne. Svirrefluen har en speciel måde at flyve på: Den står stille i luften og bevæger sig så i hurtige ryk.

Formeringen

Svirrefluerne parrer sig efterhånden, som de har fået føde nok. Hunnen, som lever i ca. 3 uger, lægger i denne periode flere hundredede æg. Hun opsøger planter, der har en koloni af bladlus, for på den måde at sørge for, at der er føde til de sultne larver. Der er tale om særdeles effektive dræbermaskiner, som er i stand til at gøre kål på mange bladlus i de 7 til 10 dage, de er larver. Larven forpupper sig for at genopstå som svirreflu efter ca. 10 dage.

Føden

De voksne svirrefluer lever af blomsternektar og pollen. De er meget vigtige som bestøvere af vore planter. Larverne lever primært af bladlus, så det er vigtigt for vores natur, at vi skaber gode forhold for dette nyttige insekt.

Stik

Svirrefluerne kan ikke stikke, da de ikke er udstyret med en brod. De kan i meget tørre perioder sætte sig på mennesker for at suge fugt til sig, dette føles ubehageligt, men der er i øvrigt ingen gener.

Udgivet af
Danmarks Biavlerforening
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
Tlf. 57 86 54 70
dansk@biavl.dk - www.biavl.dk

2. udgave: Juli 2017
Udsendt sammen med Tidsskrift for Biavl 7/2017

Tekst: Steen Schønnemann
Forsidefoto: Palle Frejvald
Oplag: 10.000
Layout og tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S

